

hogy szenvedéseinek enyhítésére a megengedettnél nagyobb dózis morfiomot adjon be neki, akkor sem felejt el „viselkedni”. Olyan, mint egy tökéletes szerkezet, amely pontosan működik, de lelke, az nincs.

Manders tiszteletesben Albert János apró gesztusokkal, ujj- és szemjátékkal mutatja meg a gyáva, de számító ember minden kisszerűségét, az élvezetekre vágyó, de ezek érdekében önmagát, tetteit vállalni félő embert. Szilágyi Rövid Eleonóra a mit törődöm vele, nem én főztem, nem is én fogom megenni ember magatartását fejezi ki, aki csak a maga életével, boldogságával törődik, s képtelen áldozatot hozni. Regina a legkisebb lelkiismeret-furdalás nélkül száll ki a számára cseppet sem vonzó, cseppet sem kellemes világból, emberek közül. Pásthly Máttyás Engstrand asztalosa egyszerre zavart és elégedett. Zavart, mert érzi, tudja kinézetttségét, hogy utolsó a sorban, de elégedett, mert az erkölcsi győzelem, még ha megszerzése ravaszágának is köszönhető, lényegében az övé.

Közöttük Oswald valóban nem találhatja helyét, csak remélheti a segítséget, de gyorsan megbizonyosodik felőle, hogy tévedett, sem ebben a világban, a szülői házban nem lesz otthona, sem Regina nem lehet segítséget nyújtó társa, nemcsak mert a féltestvére, sokkal inkább, mert őt, betegségével, ez a lány, aki Oswaldhoz hasonlóan az élet szerelmese, nem tudja vállalni, nem vállalhatja. Bakota Árpád Oswaldja pontosan rajzolja elénk a remény és elveszettség szorításában vergődő szerencsétlen fiatalembert, aki sohasem kapta meg az élettől azt, amit szeretett volna, akinek az élet helyett csak az élet iránti mérhetetlen vágyakozás jutott osztályrészül. Bakota olyan, mint az ember árnyéka, aki mellől hiányzik az eleven test. Küzdelme az életért, sóhaja az elérhetetlen után, könnyörgése a napért – megrázó, tragikus, nagy színházi pillanat.

Ismerős emberi magatartásformák és sorsok teszik jelen idejűvé az újvidéki *Kísérleteket*. A színház érdeme, hogy jó, pontos előadást nyújt, azt teszi, ami a dolga, a pillanat viszont, melyben élünk a befogadást, az előadáshoz való viszonyulásunk szögét határozza meg, azt, ahogy magunkra vonatkoztatjuk Ibsen egy évszázadnál idősebb drámáját.

GEROLD László

A SZENTTÉ VÁLT BESÚGÓ

Nem születnek művek a rendszerváltásról, sem az irodalomban, sem a színházakban, sem filmen. Panaszolják, számon kérik sokan – külföldön s belföldön egyaránt. Mintha olyan könnyen s közvetlenül lehetne reagálni a térségünket megrázó politikai változásokra, illetve azonnal esztétikailag megformáltan, az összefüggéseket átlátva lehetne beszélni mindarról, aminek egyszerre voltunk-vagyunk tevéleges és szenvedő résztvevői. Benne élünk az eseményekben, a hírek fontosabbak, mint a kommentárok, a publicisztika keresettebb, mint az analízis. Ilyenkor – ha születik művészi igényű, jelenkori témájú mű –, az elsősorban aktuálpolitikai vagy publicisztikai hevületű lesz.

Ez az újságírói szemlélet jellemző Dušan Kovačević *A profi* című darabjára is, amelyet a budapesti Várszínházban Pintér Gábor állított színpadra. A „szomorú komédia” tulajdonképpen egy valószerűtlen találkozás története. Teodor Tejo Krajhoz, egy csőd szélén álló könyvkiadó nemrég kinevezett, rendcsináló ambíciókkal rendelkező vezetőjéhez, az előző éra kváziellenzéki írójához betoppan egy különleges alak, Luka Laban, aki tizennyolc éven át az íróra ráállított nyomozó volt. A „rendszerváltás” után a rendőrt

félreállították, mert azok kerültek hatalomra, akiket azelőtt lebuktatott vagy bármikor lebuktathatott.

A nyomozó magával hozza az író magnóra felvett és leírt telefonbeszélgetéseinek gyűjteményes köteteit, s ezek segítségével szembesíti Tejót a múltjával. S e szembesítésből kiderül: Luka Laban emberbaráti szeretetből vezérelt gondoskodása és segítőkészsége jóvoltából az ellenzékieskedő értelmiséginek a haja szála sem görbült meg, sőt az igazi áldozat maga a nyomozó. Másfelől az író láthatóan vészes amnéziában szenved, hiszen úgy viselkedik, mint akinek fogalma sem volt arról, hogy őt lehallgatják, követik, megfigyelik, s minden elé tárt beszélgetésrészlet, tárgyi bizonyíték naiv csodálkozást vált ki belőle.

Hogy ne legyen ilyen egyszerű és átlátszó a képlet: a drámaíró bizonytalanságban hagyja, hogy a darabbeli író új műve-e ez a történet, avagy valóság; a keretes szerkezet az előbbit, a titkárno és egy erőszakos író – amúgy teljesen normális óriút – szerepeltetése, akik különben szintén „téglák”, az utóbbit valószínűsítik. Legalábbis az előadásban, amely nemhogy elfedné, inkább felnagyítja a darab fogyatékosait. Azt, hogy a történet, a fordulatok, a mondatok közhelyesek, mélység nélküliek, a főfigurák testetlenek, vérszegények, a mellékszereplők pedig még skicceknek sem tekinthetők.

A rendező, aki a naturalista díszletet és a jelmezeket is tervezte, a darabot tragikus igazságokat tartalmazó szöveggént értelmezte, ebből következően súlyos lelkiismereti drámaként igyekezett színre vinni. De így még inkább kiütözköznék a mű közhelygondolatai. Ezt a koncepciót és hatást erősíti az is, hogy az önmagában hatásos alakítást nyújtó Kállai Ferenc egyértelműen tragikus hőssé teszi a nyomozó figuráját, s ezáltal teljesen félrebillen a darab két főszereplője közötti dramaturgiai egyensúly. Ebben a felállításban ugyanis Kertész Péter naiv írója – a színész korrekt alakítása ellenére – passzív mellékalakká fokozódik le. Arról nem is beszélve, hogy Kállai kabinetalakításának következtében ez a nyomozó szinte felmagasztosul, tevékenysége bocsánatos bűnné szelődül, s ez aligha lehetett az író szándéka, de a rendező sem.

Európa e keleti fertályán különböző módon és intenzitással, nemes és nemtelen indulatokkal tartják napirenden az elévülési, számon kérési, igazoltatási, leszámolási követeléseket azok, akiknek ehhez ilyen-olyan politikai céljaik fűződnek. Nálunk sincs ez másként. Aktuálisnak tűnhetett tehát e darab nemzeti színházi bemutatása. De ez a produkció aligha válik politikai erővé. A második előadáson negyvenen sem ültek a nézőtérre. S azok fele is tiszteletjegyes néző volt.

NÁNAY István

K É P Z Ó M Ű V É S Z E T

EGY TÁJKÉPFESTŐ EMLÉKÉRE

Dimitrije Ardeljan 1941–1992 – Vajdasági Képzőművészek Egyesületének Képtára, Újvidék

Amolyan rendszeres, mondhatnánk szokványos tárlatnak indult Dimitrije Ardeljan verseci festő újvidéki kiállítása, s a sors kiszámíthatatlansága folytán vált egy lendületesen fejlődő életmű utolsó akkordjainak bemutatásává.